

bus habetur, adhuc hodie has quaestiones ex jure communi decidi.

315. Queritur 5. an quis, sciens thesaurum latere in certo loco, possit istum emere consueto pretio, quo emeretur, si thesaurus non lateret: an vero debeat, monere dominum, & majus propterea pretium persolvere. Resp. Si prius ante emptionem thesaurum jam invenit, fortuita inventione, qua cum fecit dimidia parte suam, & de qua loquuntur leges supra citatae, non potest eum abscondere, & dein agrum emere pretio communi, ac totum thesaurum retinere; nam per ipsam inventionem dimidia pars acquiritur tunc domino, ut dictum n. 304. Nec opponi potest parabola *Matth. 13. v. 44.* de abscondente thesaurum inventum; nam tunc necdum lex civilis lata erat: sed nec omnia, quae in parabolis Christus Dominus asserit, licite sunt, ut Lugo advertit; alias etiam licita essent, quae fecit villicus iniquitatis: sufficiebat Christo, dedisse exemplum prudentiae mundanae.

316. Si autem thesaurum nondum invenit, sed tantum innouit ei, thesaurum in agro latere, potest tacere, & agrum, vel domum communi pretio emere, ac postea totum thesaurum inventum retinere, ita videtur sentire S. Thomas 2. 2. q. 66. a. 5. ad 2. absolutè autem ita sentit Molina de just. tom. 1. tr. 2. disp. 56. Lessius, de just. l. 2. c. 5. n. 62. La Croix l. 3. p. 2. n. 942. Bonaacina. Ininger. Lugo disp. 6. de just. sec. 11. n. 326. qui plures citat, & testatur esse communem. Rationes plures asserri solitas examinat idem Lugo loc. cit. è quibus omnibus optima esse videtur, quam ipse, & Molina, ac Lessius amplectuntur, scilicet haec. Pretium rei justum desumitur ex communi aestimatione hominum; haec enim est immediata regula, & mensura pretij justi: atqui ager, in quo latet thesaurus, sed communiter incognitus, in communi hominum aestimatione non plus valet, quam si thesaurus non lateat: nec illud conditionatum jus, quod, si forte thesaurus reperitur, domino dimidia pars cedat, attenditur, quando thesaurus communiter adhuc omnino est ignoratus: nec propterea plus exigi solet ergo.

Sic, si herba aliqua communiter nescitur esse valde utilis, & vili aestimatur, utique potest medicus, licet sciat, illam esse utilis simam, eam emere vili, & communi pretio; quia in venditione attenditur tantum ad utilitates communiter notas. Ex quo inferit Lugo, & alij, si privatim, non autem publice, sciretur, quod in agro aliquo lateant metalli fodinae, vel si postea etiam inveniantur (etiamsi ista relinquerentur privatis, de quo est alia quaestio, an non per aliqua statuta reservata sint principi, vel reipublicae, relicta certa parte inventori) posse illum agrum emi pretio communi.

317. Certè La Croix l. 3. p. 2. n. 942. ait, saltem, si res postea cognoscatur, non debere emptionem rescindi, nec pretium augeri. Et in praxi non videntur emptores

quidquam pretij addere, si postea similia inveniant. Et sanè, si pretio tunc aliquid addendum esset, incertum omnino esset, cui illud dandum esset; nam, si quid dandum esset, dandum esset primo domino, qui fundum sine emptione, aut permutatione accepisset; nam alij omnes, qui per emptionem, aut permutationem, fundum acquisivissent, deberent illi ut venditori aliquam compensationem facere. Nec dicas, illius primi jus extinctum fuisse praescriptione subsequentium possessorum; nam nullus unquam potuisset praescribere thesaurum, vel similia; quia omnes fuissent ejus, vel eorum inscii: & si thesaurus revera praescriberetur, spectaret totus ad dominum: nec posset jura medietatem ejus tribuere fortuito inventori. Qui autem scire posset primum illum possessorem, vel ejus heredes, quibus compensatio fieri deberet? Quare, ut jam dictum, propter incertam spem, inveniendi thesauri ignoti, non plus aestimatur fundus, nec in communem aestimationem venit haec utilitas incerta.

Aliud esset, si quis ignorans ab alio ignorante emerit gemmam vili pretio; hic enim re cognita deberet, vel gemmam reddere, vel pretium augere; quia gemma in aestimatione communi plus valet, & est error in substantia, qui contractum facit involuntarium. At non est talis error in nostro casu; nam venditor scit, se vendere agrum cum jure ad latente thesaurum, si quis ibi sit: alius autem error tantum circa circumstantias accidentarias rei, non facit contractum involuntarium.

318. Queritur tandem 6. si ager e.g. sit venditus, necdum tamen traditus, inventurque in eo thesaurus, an pars illa thesauri, quae competit domino fundi, debeatur emptori, an venditori. Et videri quidem posset, debere dari venditori; quia adhuc dominus est, ut supra diximus, & declaratur habetur §. 3. *Instit. de emptione & venditione. sub finem.* itemque *L. Traditionibus. 20. Cod. de praedictis*, quam citavimus n. 270. hoc tamen non obstantè videtur pars illa ex invento thesauro danda emptori; quia emptor, contractu perfecto, fingitur dominus quoad commoda, & incommoda; nam utraque ejus sunt, ut expressè habetur §. 3. *Instit. de empt. & vendit.* item *L. 7. ff. de periculo, & commodo rei vendita. & L. 1. Cod. de periculo, & commodo rei vendita.*

Imò ex hac ipsa ratione jura citata emptori attribuitur incommodum per inundationem: itemque incommodum ex inundatione aquarum, ex incendio, rurbine, fuga &c. ergo videtur etiam ad eum spectare commodum ex thesauro invento. Accedit *L. 10. ff. de regul. juris* dicens: *Secundum naturam est, commodum cuiusque rei cum sequi, quem sequitur incommoda.* item *L. 13. §. 18. ff. de actionibus empti, & venditi.* ubi dicitur, servum distractum, seu venditum, jam ante traditionem omnia, & donata, & hereditates, & lucrum ex opera, etiam venditori praestita, emptori acquirere: ergo etiam ager venditus ante traditionem acquiri thesauro emptori.

ARTI

ARTICULUS VI.

Quid sentiendum de aliis rebus inventis.

319. PRæter thesauros multa alia bona inveniri possunt, & solent: & quidem aliqua nunquam fuere sub ullius dominio: alia autem fuere quidem jam sub alicujus dominio, sed desierunt sub eo esse, vel quia domino mortuo nullus successit: vel quia sunt bona à domino derelicta: non autem tantum perita (nam e.g. bona naufragantium, ad littus ejecta, sunt perita, sed non sunt derelicta: verum dominis restitui debent; & quidem à Christianis sub poena excommunicationis Bullæ Cœnæ) alia etiam bona adhuc dominum habent, quia ea amisit, sed ignoratur.

Invenire autem, & inveniendò acquirere, non est tantum rem videre: sed est, eam etiam moraliter, prout res exigit, apprehendere; non enim, qui ex duobus prior rem jacentem videt, sed qui prior eam apprehendit, illam acquirit. Nec obstat textus *L. 1. §. 21. ff. de adquir. vel amitt. possessione.* nam, quod ibi dicitur, nos etiam oculis, & affectu, possessionem apprehendere, intelligitur, quando vel naturalis possessio jam antè est habita: vel certè alius titulus emptionis, aut traditionis accedit: non autem ibi agitur de occupatione sine titulo, de qua nos agimus.

320. Jure gentium res inventæ, quæ nullius sunt, sunt primò occupantis, seu invenientis, ac apprehendentis. §. *Fere. 12. Inst. de rerum divisione.* Item jure civili Romano, res in mari, vel littore natæ, ceant occupanti, habetque quilibet jus, eas quaerendi, & occupandi. §. 18. *Instit. de rer. divis.* sic enim dicitur: *Item lapilli, & gemmae &c. quæ in littore maris inveniuntur, jure naturali statim inventoris sunt.* & rursum *L. 1. §. 1. ff. de adquir. vel amitt. possessione.* ubi dicitur: *Gemma, lapilli, margarita, in littoribus inventa, ejus sunt, qui primus eorum possessionem nactus est.* Hodie verò, teste Clarissimo D. Stapff sæpius jam adducto, tradunt juristæ passim, hoc juri sibi principes vendicasse: sicut etiam testatur Haunoldus tom. 1. de jur. & just. tract. 5. c. 1. n. 4. eosdem sibi vendicasse magnam partem mineralium Inventorum, ex *L. 3. Cod. de metallariis.*

321. Questio jam laboriosior est de rebus inventis, quæ sunt à domino amissæ, & necdum derelictæ: adeoque adhuc dominum habent, licet ignotum: in qua quaestione juxta omnes est certum, quòd inventor talium rerum debeat moralem diligentiam adhibere, ut dominum resciat, & interim, quoadiu probabilis spes est dominum repertiendi, rem, quantum potest, integram servare, ut, si hic innoverit, ei restituarur; nam æquitas naturalis exigit, ut,

ad quod quisque vellet alios obligatos, circa rem à se perditam, etiam ipse se obligatum censeat: atqui, si experientiam consulamus, quisque videtur velle, ut, si ipse aliquid perdidit, alij habeant obligationem, morali diligentia inquirendi dominum ergo.

Et, licet non sit obligatio, saltem ex justitia, rem visam è terra tollendi, & apprehendendi, ac dein interrogandi: supposito tamen, quòd quis rem tollat, non potest illam velle absolute habere ut suam; alias furtum committeret: sed debet, eam tollere animo restituendi, adeoque, implicite saltem, etiam animo interrogandi. Unde juxta Haunoldum tom. 1. de just. tract. 5. c. 1. n. 24. tenetur inventor ad hoc ex quasi contractu. Quòd si quis dominum inquirere culpabiliter negligat, incipiunt, ut ait Lugo de just. disp. 6. sec. 12. n. 132. illa bona inventa esse debita ex delicto.

Hæc autem moralis diligentia, ut rectè cum aliis advertit La Croix l. 3. p. 2. n. 87. debet esse major, vel minor, secundum majus, vel minus pretium rei: & hinc, si res magni sit pretij, tenetur inventor curare, ut aliquoties promulgetur è cathedra, affigatur scheda, publicè id notificans, vel ut idem author vult, imprimatur in novellis publicis. Si autem pretij sit minoris, at tamen adhuc magni, sufficet promulgari per tribus, scholas, vel in frequentia hominum. Si dein dominus compareat, & probet, rem suam esse, debet ei reddi. Nec debet inventor ex justitia per se aliquod honorarium: si tamen esset lex, vel facta promissio aliquid dandi, vel si labor esset positus in re invenienda, deberet satisfactio pro æquitate fieri.

322. Ubi nota, dominum sufficienter comparere, si sciatur, rem spectare ad aliquam communitatem, hoc est, ita, ut non quidem uni membro ex illa, sed omnibus, vel saltem majori parti in communi propria sit: & sic se haberet inventus cumulus injuliorum spoliatorum, ex pago aliquo raptus: quo casu deberet reddi illi communitati, & per magistratum, vel parochum dividi, quantum moraliter fieri posset: item sufficienter etiam constare de domino, si de paucis sciatur, quòd ad aliquem ex ipsis, indeterminate sumptum, res spectet; tunc enim, vel divisione, vel sorte, vel alia conventionem, debet controversia terminari. videtur Lessius de just. l. 2. c. 14. n. 32. Si autem dominus non compareat, dubitatur, an teneatur inventor, rem inventam pauperibus, aut piis causis applicare, vel an eam possit sibi retinere, etiamsi ipse dives sit; nam, si verè pauper sit, communiter admittitur, posse eum rem inventam sibi tanquam pauperi retinere, & quidem absque consensu Episcopi, modò verè pauper sit, & non tantum ex amore rei inventæ se pauperem putet, aut fingat.

323. Dico. Non datur obligatio taliter inventa dandi pauperibus, ita saltem censent multi recentiores, atque etiam multi antiquiores, quamvis opposita sententia absolu-

tē ab antiquioribus communis teneatur. Absolutē hanc obligationem non dari primū fortē censuit Dominicus Sotus l. 5. de iust. q. 3. n. 3. ad 2. Molina autem tom. 3. tract. 2. disp. 746. testatur, multos jam suo tempore eandem assertionem amplexos fuisse. Eandem tenent Navarra, Sarmiento, Henriquez, Alphonsus Rodriguez apud Lugonem de iust. disp. 6. sec. 12. n. 138. item Rossiner, Amicus, Dicastillo, Sa, & Mercadus apud Haunoldum, quibus etiam ipse consentit tom. 1. de iust. tr. 5. c. 1. controu. 1. n. 26. item Illung tr. 4. disp. 2. n. 259. qui adhuc alios citat. Tamburinus in decalog. l. 8. tract. 4. c. 1. §. 3. n. 23. Burckhaber cent. 1. c. 68. Ininger de dominio disp. 3. q. 1. n. 2. Eandem valde probabilem ait Layman l. 3. sec. 5. de iust. tr. 1. c. 5. n. 24. imò c. 9. n. 1. tradit principia, ex quibus sequitur absolutē hanc nostra sententia. Eandem censent probabilem plures adhuc apud Lugonem de iust. disp. 6. sec. 12. n. 139. ubi etiam ipsemet eam ait esse probabilem: item Lessius de iust. l. 2. c. 14. n. 48. Eandem Platellus p. 3. n. 740. ait, non improbabilem, Bufenbaum, & Filluejus probabilem, La Croix l. 3. p. 2. n. 89. sub finem dicit probabilem, Toletus de instrum. sacerdotum. l. 5. c. 18. n. 4. ait, ad oppositam nullam cogere rationem, nisi communem auctoritatem. Probabilem quoque ad minimum censent Vasquez opuscul. de restitut. c. 5. §. 4. dub. 4. n. 43. Malderus, Bartholomæus Medina, Arragon, Megala, Diana, Lopez, apud Haunoldum.

324. De S. Thoma ait Vasquez loc. modo cit. n. 40., non satis constare, quid teneret. Certē 2. 2. q. 66. a. 5. ad 2. (ut & S. Augustinus, quem ibi citat) facile explicari potest de bonis, quorum dominus scitur, vel ob neglectam inquisitionem ignoratur. At verò 2. 2. q. 62. a. 5. ad 3. difficilior textus est, ubi dicit Angelicus, domino, post diligentem inquisitionem tamen adhuc omnino ignoto, restituendam esse eatenus, quatenus potest, dando elemosinas. Attamen Illung respondet, Angelicum ibi loqui de iniuste acceptis, de quibus saltem in præcedentibus articulis est sermo: neque in hoc articulo de aliis se loqui S. Doctor insinuat. Quod autem in 1. mo argumento sibi objecto mentionem faciat gladij depositi, non sequitur necessario, quod loquatur de iuste acceptis, quia ibi in objectione potest esse argumentum a pari, scilicet a deposito, ad aliam acceptionem iniustam.

325. Probatur conclusio. Sententia, negans obligationem dandi inventa bona pauperibus, videtur optabilior, non tantum inventoribus, sed etiam amittentibus bona, ad quos maxime attendi debet: ergo videtur opposita preferenda. antec. prob. Et in primis, quod sit optabilior inventoribus, non dubitatur, quia favet ipsis; quod si enim retinere inventa noluerint, poterunt ea ad alias causas suo tempore liberè applicare. Quod autem sit quoque optabilior amittentibus, probatur sic. Isti hac ratione facilius

recuperant sua bona, quæ perdidit: ergo hæc sententia est ipsis optabilior.

Prob. ant. ex duplici capite; primò enim facilius est, recuperare rem ab inventore uno, quam à pluribus pauperibus, vel causis piis, quibus applicata est, ut est per se clarum. Secundò sic etiam facilius res conservantur; si enim inventor rem accipiendo nihil aliud indè haberet, quam molestiam inquirendi dominum, certè multi res inventas negligerent, nec vellent onus sine luero suscipere; quia saltem ex iustitia ante apprehensionem non tenerentur, curam indagandi domini in se suscipere. Confirmatur. Qui modò aliquid perdidit, potest alia occasione aliquid invenire, idque etiam retinere cum luero fortè æquali: ergo hæc sententia est omnibus optabilis.

326. Ex quo evertitur etiam fundamentum sententiæ oppositæ, quod est istud. Res tantum amittæ adhuc habent dominum, consequenter, cum ipse eas recuperare ob ignorantiam non possit, debent ex applicari, prout rationabiliter censetur, dominus velle eas applicari: atqui hic censetur (ut ajunt) velle, ut dentur pauperibus, vel causis piis: ergo. Respondetur enim negando, hanc esse communiter voluntatem, vel intentionem dominorum; aliquid perdidit; isti enim volunt potius rem asservari, vel distrabi, si servari non possit ipsa, & loco ejus servari pretium, ac istud sibi suo tempore reddi eatenus, quatenus ditior factus est inventor &c. Certè Layman l. 3. sec. 5. de iust. tr. 1. c. 5. n. 24. ait, non omnes etiam Catholicos (ut nihil dicatur de infidelibus) velle, ut à se perditæ, & dein ab aliis inventa, dentur pauperibus sed potius velle, ut serventur, & sibi iterum restituantur. Haunoldus tom. 1. de iust. tract. 5. c. 1. n. 28. ait, quod communiter mallem dominos asservatas fuisse, quam factas indè elemosinas.

327. Neque obstat (ait Illung. tract. 4. disp. 2. n. 260.) quod sæpe nulla sit spes recuperandi res perditas; nam præsumptio debet accomodari plerumque contingentibus. Accedit observatio ejusdem Illung. n. seq. dicentis, non debere tantum cogitari, quid dominus velle fieri, sed ad quid vellet communiter alios obligari; nam, licet quis fortè cuperet, à se perditæ pietè expendi, non ideo vellet, eam esse communem obligationem; fortè enim nollet, se ita obligari, si quid ipse reperisset.

Confirm. Hæc obligatio non multum videtur conducere ad spirituale bonum: domini rei, qui eam perdidit: ergo non est ratio eam adituendi. prob. ant. l. is, qui rem perdidit, non habeat actuale bonum desiderium, (quod sapissimè non datur; cum potius homines denderent sua recuperare) voluntas ejus præsumpta meritoria non est: quod si autem actum bonum haberet, est res perditæ ab inventore retinerentur, tamen meritum suum haberet. Sed neque alter, seu inventor, tenetur, etiam juxta adversarios, bonum actum elicere, sed tantum materia-

terialiter piis causis rem applicare: neque tenetur pauperes monere, ut pro domino, qui ea amiserit, orent: & per accidens profus est, quod rem inventam ad spirituale bonum perditis applicet: imò fors istud raro contingit: sed potius executor intendit, sibi meritum acquirere: ergo non videtur, ex quo capite ista obligatio conducatur ad spirituale bonum domini, qui rem perdidit.

Hanc in sua, id est, nostræ opposita sententia, difficultatem agnoscit ipse Lugo de iust. disp. 6. sec. 11. n. 151. & hinc suadet, ut ex rebus inventis, vel earum pretio, procederentur sacrificia, dicenda pro iis, qui eas res perdidit. Sed hanc determinatam obligationem hucusque nemo inventoribus imposuit. Tandem hæc obligatio non sufficienter probatur, ut patet ex solutione objectionum: & tamen gravis est: imò propter difficultatem, res inventas dimitteendi, satis periculosa: itémque contraria persuasioni, si non omnino communi, saltem plurimorum hominum, qui se felices reputant, ac lucrum se fecisse existimant, dum aliquid inveniunt: ergo hæc obligatio non est adstruenda.

ARTICULUS VII.

Solvuntur Objectiones.

328. **O**B. 1. S. Augustinus, relatus C. Si quid. 14. q. 5. ait: Si quis invenisset, & non reddidisset, rapuisse: ergo est obligatio, inventa restituendi modo meliori, quo potest fieri, scilicet, si non domino, saltem piis causis. Confirmatur. In Hispania Patres de Mercede, & Trinitarij, habent à Rege, & Pontifice privilegium, exigendi pro redemptione captivorum bona inventa, etiam sub excommunicatione: ergo est obligatio ea restituendi.

Resp. neg. conseq. Capitulum citatum facile explicatur de bonis, quorum dominus, aut cognitus est, aut nondum factis inquisitus, ut agnoscat Vasquez, licet adversarius. Nec mentio minima ibi fit de applicatione ad piis causas. Eadem responsio est ad C. Multi. eadem causa, & questione ex Sancto Hieronymo. Ad confirmat. disting. conseq. ergo est obligatio, præcendendo à legibus positivis, hoc peculiariter statutibus. neg. conseq. si dentur tales leges. conc. conseq. An autem illæ leges obligent ante sententiam judicis; vel ubi obligent, vide apud Haunoldum tom. 1. de iust. & jur. tr. 5. c. 1. n. 31. nos leges Hispania non tangunt.

329. Ob. 2. Si nostra sententia esset preferenda, tunc ideo; quia juxta eam dominus facilius posset recuperare rem perditam, vel ejus pretium: sed hoc non fieret: ergo, prob. min. potest inventor rem inventam alteri expendere, ita, ut aliud nihil expendisset, si hoc non habuisset, adeoque non factus sit ditior: sed hoc casu non tenebitur aliquid reddere domino postea comparanti: ergo. Resp. om. ma. quia hæc non est unica ratio nostræ conclusionis;

neg. mi. ad prob. in primis non solet quis facile donare absque omni causa, & ita, ut nihil aliud donasset, nisi fortè levissima sint, quæ censeri possunt derelicta: adeoque ex rebus alicujus momenti ordinariè inventor fit ditior: atqui intentio præsumitur juxta ordinariè contingentia, & non secundum casus raros, qualis hic foret.

Dein non potest quis donare alteri rem inventam, antequam sufficienti diligentia dominum inquirerit: imò neque statim facta hac diligentia, etiam dominus non compareat, nisi ita sit animo constitutus, ut, si dominus debito tempore compareat, velit reddere, si non rem, saltem æquivalentem compensationem: saltem hoc non potest, antequam elabatur tempus, quod requiritur ad rem præscribendam: quo tamen elapso, Ininger de dominio. disp. 3. q. 1. a. 2. §. Si possit. & alij ajunt, inventorem facere rem omnino suam. Idem etiam ajunt, posse inventorem, à tempore domini post factam diligentem inquisitionem non comparantem, seu ex quo non amplius est spes probabilis, eum comparitum, incipere rem tanquam suam possidere, & præscriptionem legitimo tempore complere.

Hoc si verum sit, debet inventor ab eo tempore rem talem bona fide habere pro derelicta à domino; alias non haberet titulum necessarium ad præscribendum. An autem hoc sit universaliter verum, & an ab eo jam tempore eam rem pro derelicta habere possit; merito disputari potest. Si quis tamen bona fide, ex inculpabili ignorantia, rem alteri donasset, quin ex ea ditior factus esset, ad nihil ipse teneretur, sed ad summam alter, qui rem accepisset; nam donans talis nec ex recepta, nec ex iniusta acceptione, obligaretur.

330. Ob. 3. Est saltem consuetudo, acceptata sub obligatione, res taliter inventas dandi pauperibus, aut applicandi piis causis: ergo. Resp. neg. antec. saltem non satis constat de hac consuetudine. Illung tr. 4. disp. 2. n. 262. ait, consuetudinem potius esse contrariam. Haunoldus tom. 1. de iust. tr. 5. c. 2. n. 26. ait, neminem præter Palaum dicere, hanc obligationem præscripsisse, nec apparere, quomodo præscriptio hæc facta esse poterit, stante tanta auctoritate in oppositum. Ininger de dominio. disp. 3. q. 1. a. 2. §. Prob. 2. ait, nostram sententiam esse communi hominum judicio magis conformem; cum isti se ex inventione felices esse, & spem lucri cepisse existimant: adeoque non existimant, dari obligationem ex consuetudine, eas res aliis dandi. Idem sentiunt alij, ajuntque, multos etiam probos contrarium facere: alios vero tutiora quidem sequi, non tamen arbitrari, ad ea se obligari. Si qui scrupulum hac in re sibi faciunt, potest is oriri, vel ex nimia anxietate, vel quandoque etiam peccatum ex conscientia erronea.

331. Ob. 4. Nostra sententia, dum spem facit lucrandi, dat anam omittendi diligentiam requisitam ad indagandum domini

num, vel persuadendi sibi, non esse amplius spem probabilem; quod dominus sit compariturus: ergo est periculosa, nec admittenda. Confirm. Bona vacantia per mortem peregrinorum ideo addicuntur causis piis; quia praesumitur; hæc esse morientium voluntas: ergo etiam debet praesumi talis voluntas in amittentibus res suas. Resp. dist. antec. sententia nostra dat per accidens, vel potius permittit, ab aliis sumi talem anam. conc. antec. dat eam per se positivè. neg. antec. & conseq. Saepè abutuntur mali sententiis bonis.

Ad confirm. neg. antec. De bonis peregrinorum mortuorum ut speciale statutum *Aurbent. Omnes peregrini. Cod. communia de successioneibus.* quod non est extendendum ad alios casus; unde ex hoc statuto, & non tantum ex praesumpta defunctorum illorum voluntate, sit ea distributio illorum bonorum. Sed neque est verum, quod domini amittentes habeant ordinariè voluntatem, qua velint, bona perita applicari causis piis, ut dictum n. 326. licet eam habere praesumantur mortui, qui bona sua retinere non possunt. Quodsi autem sint bona vacantia aliorum mortuorum, applicantur jure communi fisco, ut docent Illung, & Ininger, ex L. 4. *Cod. de bonis vacantibus.* cur autem non etiam ista tribuantur piis causis, ob praesumptam mortuorum voluntatem?

332. Ob. 5. Si non debent dari pauperibus bona inventa, tunc neque debent iis applicari debita incerta sine delicto: sed hoc est nimium: ergo. Resp. conc. mai. neg. mi. Casus est iste: vendidisti e.g. aliquid alteri ignoto, isque plus pecuniae tibi dedit, quam debebat, & tu non attendens bona fide accepisti: vel solvisti tantum unam ulnam panni, & accepisti per inculpabilem errorem duas: vel accepisti ab aliquo aliquid mutuum, & ille non amplius comparat, nec ullus ejus haeres. Dico itaque, in his casibus, post factam sufficientem inquisitionem, posse te retinere taliter accepta, sicut inventa.

Ita Haunoldus *tom. 1. de justit. tr. 5. c. 1. controu. 1. n. 33.* Ininger *de dominio. disp. 3. q. 1. n. 2.* Layman *expressè l. 3. sec. 5. tr. 2. c. 9. n. 1.* (ex quo superius n. 333. intuli, cum debere etiam stare pro nostra conclusione de inventis; est enim par utrobique ratio) citatque Navarrum. Idem docet Illung *tr. 4. disp. 2. n. 262.* addens, consuetudinem potius contrariam esse obligationi, dandi ista pauperibus. Lessius *etiam de just. l. 2. c. 14. n. 38.* ait, non esse improbabilem hanc conclusionem, nec constare de consuetudine in contrarium. Rectè tamen addit Ininger *in fine art.* facturum debitorem ex equitate, si aliquam partem in bonum animae creditoris applicet, est non teneatur ex justitia. Quod autem in foro externo praescriptio talium debitorum non admittatur, est; quia ordinariè bona fides, ac alia, probari non possunt: & ad cavendas fraudes hoc fieri jure potuit. Si tamen omnia, scilicet bona fides,

titulus, & alia, requisita ad praescriptionem, probari possent, etiam esset admittenda in eo foro praescriptio: & quamvis in foro externo hæc non admittatur, potest tamen valere pro foro interno, ut multa alia.

333. Ob. 6. Ex dictis sequeretur, quod etiam bona incerta ex delicto non deberent dari pauperibus, vel applicari causis piis: hoc est contra communissimam omnium, excepto fortè solo Rosmer, qui apud Haunoldum *tom. 1. de just. tr. 5. c. 1. n. 36.* putat, tantum debere lucra usuraria pauperibus dari: ergo. antec. prob. etiam potest dari, dominum non velle, ut sibi debitum pauperibus detur, sed potius retineatur, ut ipse facilius id recuperet: dein etiam domino non semper prodest elemosyna, si sit infidelis &c. Resp. neg. maj. inprimis enim de his debitis ex delicto est specialis canon, nempe *C. cum tu. 5. de usuris*, ubi Alexander III. expressè ait, usuras dominis, vel haeredibus, vel, si hi deficiant, pauperibus restituendas esse, & quidem etiam eas usuras, quæ ante decretum suum, in Concilio Lateranensi promulgatum, perceptæ sunt.

334. Quæ de usuris dicta, omnes auctores extendunt ad omnia alia debita ex delicto; quia Pontifex allegat auctoritatem S. Augustini dicentis: *Non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum*: quod dictum universaliter se ad omnia debita ex delicto extendit: cumque S. Augustinus vixerit ante canones hac de re editos, hanc obligationem intulit ex jure naturali, & non tantum ex Ecclesiastico: ex quo jure naturali eam obligationem etiam inferre videtur Alexander Papa, dum illam auctoritatem adducit, atque insuper ait, sic liberis fore, non tantum à poena, sed etiam à peccato, eos quoque, qui ante decretum suum usuras per ceperunt: quasi supponat, eos sine restitutione ab eo peccato liberari non posse: quod verum non esset, si tantum ex lege positiva, & non ex naturali, ad eam restitutionem tenerentur.

335. Consonat *C. Nemo. 14. q. 5.* quod est ex S. Hieronymo desumptum, qui etiam jus novum non condidit, sed locutus est ex naturali dictamine: ita autem habet: *Nemo, qui rapit, moriens, si habet, unde reddat, salvatur: si eos, quorum fuit, invenire non poterit, Ecclesia, vel pauperibus tribuat.* Et hoc subintelligendum est semper, scilicet, si ipsi domino, quia ignoratur, reddi non possit; si enim hic sciat, non licet, rem alteri, etiam pie causæ, sine domini licentia dare; nam DEUS est odio habens rapinam in holocausto &c. *Isa. 61. v. 8.* Item subintelligitur: si nulla spes probabilis domini cognoscendi adfit; aliàs deberet potius res aliquamdiu arbitrio prudentis retineri.

Ratio autem hujus naturalis obligationis esse videtur ex Haunoldo *tom. 1. de just. tr. 5. c. 1. n. 43.* quod natura non velit, ut quis ex furto commodum reportet, neque, ut ita possit impunè peccari contra justitiam, ut homines allici possint ad frequentius peccandum. Cum ergo natura videret, quod,

si usi-

si usurarius, fur, vel alius, injustè alium lædens, posset, domino non comparente, talia bona retinere, multi hac spe, quod aliquando sibi acquirerent, allicerentur, ad injustè alios lædendos; (ut etiam advertit Lugo *de just. disp. 6. sec. 12. n. 235.*) hinc natura noluit, etiam domino non comparente, dominium istorum bonorum à male fidei possessoribus acquiri: sed voluit, eos omnes obligatos esse, ad ea pauperibus danda.

Et sanè antecederet ad omnem lesionem, si homines à natura, ut ita dicam, interrogarentur, an vellent dari hanc obligationem, utique eam approbarent, ut sic magis se servarent indemnes: quæ tamèn ratio non afficit bona inventa, vel ex debitis sine delicto habita; cum obligatio in iis casibus non serviret ad absterrendos homines ab injusta aliorum lesione, quæ tunc non datur: nec alliceret ad lædendos alios; quia eo ipso, quod fudiosè, vel scienter id facerent, jam essent bona illa ex delicto.

336. Quæres, si debita incerta ex delicto jure naturali debentur piis causis, quomodo possit Summus Pontifex vi Bullæ cruciatæ, vel alterius privilegij, admittere compositionem, ut quis, retenta majori parte debiti, reddat valde exiguum, e.g. pro 14. vel 15. scutis, dec. duos julios; cum tamen non sit dominus eorum bonorum. Resp. de hoc videri posse Cardinalem de Lugo *cit. disp. 6. sec. 12. n. 150.* & Haunoldum *tom. 1. de just. tr. 5. c. 1. n. 44.* Non est dubium, Pontificem id posse extrationabili causâ: talem autem haberi, in dubio praesumendum est pro Pontifice. Haunoldus ait, jus naturale non obligare, nisi cum subordinatione ad legitimum magistratum, cui à DEO data est administratio causarum parum; unde, si Pontifex judicat, bono publico magis expedire, ut attentata fragilitate hominum (qui totum, vel majorem partem debiti, vix restituerent, sed potius nihil cum periculo salutis æternæ) parum exigatur, & multum remittatur, praesertim in ordine ad finem tam necessarium, ac præclarum, qualis e.g. est subsidium in bellum contra infideles, vel similibus, quem aliàs vix obtineret: jam talis remissio est conformis voluntati rationabili totius generis humani. Plura vide apud Cardinalem de Lugo *loc. cit.*

QUESTIO II.

De Modo acquirendi Dominium per Praescriptionem.

ARTICULUS I.

Quid juris tribuat Praescriptio, vel Usucapio.

337. Actum hucusque est de modis acquirendi naturalibus: jam agendum est de civilibus, primò autem de praescriptione, & usucapio.

capione, quæ valde communiter accipiuntur pro eodem, quamquam in rigore differant. Aliqui apud Lessium *de just. l. 2. c. 6. n. 4.* volunt, quod usucapio sit mobilium, praescriptio immobilium; sed, saltem jura hodierno, etiam usucapio est immobilium *q. 1. Instit. de usucapionibus*: & praescriptio est mobilium; nam, quando rem etiam mobilem usucepimus, utimur praescriptione, seu exceptione, ad repellendum priorem dominum. Differentia igitur alia assignanda est eum eodem Lessio *de just. l. 2. c. 6. n. 2.* ubi ait, praescriptionem tripliciter sumi à jurisconsultis. Primò genericè praescriptio dicitur omnis exceptio, quæ opponitur ad excludendam actionem ab actore intentam. Et quidem alia exceptio dicitur dilatoria, seu temporalis, quæ accusationem non omnino pro semper excludit, sed tantum differt, e.g. si excipias, actorem esse excommunicatum, vel testes esse infames, vel judicem incompetentem. Alia dicitur peremptoria, & perpetua, quæ actionem pro semper excludit, e.g. si excipias, & dicas, te id, ob quod accusaris, mandato principis fecisse: & pro tali exceptione accipitur praescriptio: quæ tamen exceptio non videtur dici usucapio.

338. Secundo specialius praescriptio dicitur exceptio peremptoria, orta ex eo, quod rem aliquam legitimo tempore, & debita cum titulo, ac fide bona, possederimus, vel jure aliquo uti sumus, aut alius ab usu alicujus juris cessaverit, ita accipitur *Cod. de praescriptione longi temporis, & de praescriptione 30. vel 40. annorum.* Tertio praescriptio dicitur acquisitio domini, vel juris alieni alicujus cæsis, orta ex possessione legitima, ratione temporis, & aliarum conditionum, à legibus requisitarum. Hoc tamen in sensu, si civile quidem non accipit vocem praescriptio: at verbè accipit eam jus canonicum, & interpretres juris utriusque; sic enim dicimur, praescribere domum, hortum, beneficium &c. Et hinc etiam conceptum est, his duabus vocibus praescriptio, & usucapio, tanquam synonymis uti.

Igitur secunda exceptio est maximè propria exceptio praescriptionis, scilicet, quod sit exceptio in specie, orta ex possessione legitima &c. & sic est quasi effectus usucapionis, vel aliquid eam consequens; nam usucapio est acquisitio domini per continuationem possessionis &c. ad quam dein sequitur exceptio peremptoria contra priorem dominum, seu praescriptio. Aliud adhuc discrimen vide apud Lessium *loc. cit.* Interim tamen in hac quaestione tanquam synonyma accipimus praescriptionem, & usucapionem.

Definitur autem *L. 3. ff. de usurpationibus, & usucapionibus.* sic: *Usucapio est adjectio domini per continuationem possessionis temporis lege definita: sive est acquisitio domini, per continuationem possessionis, tempore, & modo à legibus definitis.* Quia tamen dicitur usucapio interrupti, quæ interruptio *L. 2. ff. eodem tit.* vocatur *usurpatio,*